

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'İN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Toledot:

Bir Babanın Sevgisi

Bu haftaki *peraşada* Yitshak'ı, birbirinden çok farklı iki oğulun babası olarak görüyoruz.

"Çocuklar büyüdü. Esav usta bir avcı, bir kır adamı oldu. Yaakov ise evde, çadırlarda kalan mülayim biriydi. Av etinden hoşlanan Yitshak, Esav'ı severdi. Rivka ise Yaakov'u severdi." (Bereşit 25:27-28)

Rivka'nın neden Yaakov'u sevdiğini anlamakta herhangi bir güçlük çekmiyoruz. Ne de olsa Rivka, Tanrı'dan bir peygamberlik mesajı almış ve kendisine şöyle bildirilmişti:

"Rahminde iki ulus var; ve karnından iki farklı halk ayrılacak. Bir halk diğerinden daha güçlü olacak ve büyük olan, genç olana hizmet edecek". (Bereşit 25:23)

Yaakov genç olandı. Anlaşılan o ki, Rivka, antlaşmayı devam ettirecek, Avraam'ın mirasına sadık kalacak ve onu çocuklarına öğreterek hikâyeyi geleceğe taşıyacak olanın Yaakov olduğu sonucuna varmıştı ki sonradan anlaşıldığı üzere bu isabetli bir çıkarımdı.

Asıl soru şuydu: Yitshak neden Esav'ı seviyordu? Onun, derin düşüncelere dalan biri, bir Tanrı adamı değil de, bir kır adamı, bir avcı olduğunu göremiyor muydu? Yitshak'ın Esav'ı sırf av etinden hoşlandığı için seviyor olması akıl alır şey midir? Aklını ve kalbini iştahı mı yönetiyordu? Yitshak Esav'ın *behorluk* hakkını bir kâse çorba karşılığında sattığını ve bunun ardından *behorluk* hakkının ta kendisini "hor gördüğünü" (Bereşit 25:29-34)

bilmiyor muydu? Avraam'ın manevi mirasını emanet etmeye uygun biri miydi Esav?

Kuşkusuz, Yitshak, büyük oğlunun, anlık duygularla yaşayan aşırı değişken mizaçlı bir adam olduğunu gayet iyi biliyordu. Hatta bu onu rahatsız etmediyse bile, Esav'la ilgili bir sonraki olayın onu rahatsız ettiğine şüphe yoktur:

"Esav 40 yaşındayken Hiti Beeri'nin kızı Yeudit'le ve Hiti Elon'un kızı Basemat'la evlendi. [Bu kadınlar] Yitshak ve Rivka için birer keder kaynağı oldular." (Bereşit 26:34-35)

Esav, Hitiler arasındayken kendini evinde hissediyordu. Onlardan iki kadını kendisine eş olarak almıştı. Hitilerden, Kenaanilerden ve bu halkların inanç, kültür ve ahlak açısından temsil ettikleri her şeyden belli bir mesafede durmayı gerektiren Avraam'ın antlaşmasını ileri taşıyacak biri değildi Esav.

Ama işte, Yitshak açıkça Esav'ı *seviyordu*. Bunu sadece başta aktardığımız pasuk söylüyor değildir. Bu durum hep böyle kalmıştır. Yaakov'un Esav kılığına girerek, ona verilmesi öngörülen *berahayı* almasını anlatan ve ahlaki açıdan anlaması pek de kolay olmayan içeriğiyle, Bereşit 27, Yitshak ve Esav arasındaki gerçek, derin sevgi ve yakınlığa dair oluşturduğu tabloyla dikkate değer niteliktedir. Bunu henüz en başta, Yitshak'ın Esav'dan ricasında hemen hissetmekteyiz: "Bana sevdiğim şekilde lezzetli bir yiyecek hazırlayıp yemem için getir ki, ölümümden önce sana *berahamı* vereyim." (27:7) Burada konuşan, Yitshak'ın fiziksel iştahı değildir.

Yitshak Esav'ı, tamamen ona odaklanmış yoğun bir sevgiyle mübarek kılmak istemektedir ve konuşan, Yitshak'ın bu amaçla, büyük oğluya özdeşleştirdiği tat ve kokuyla dolma arzudur.

Ancak, aralarındaki duyguların derinliğini gerçekten ileten, hikâyenin sonudur. Esav hazırladığı yemekle içeri girer. Yavaşça, önce Yitshak ve daha sonra Esav kendilerine karşı uygulanan aldatmacanın farkına varırlar. Yitshak “şiddetle titrer”. Esav “büyük ve acı bir çılgılık atar” (27:33-34).

Bu betimlemelerin gücünü olduğu gibi aktarmak zordur: büyük bölümü çeviride kaybolmaktadır. Tora genellikle insanların duyguları hakkında pek az şey söyler. Örneğin Bereşit kitabındaki, sonunda ne olacağı en merak uyandıran anlatımlardan biri olan *Akedat Yitshak* (Yitshak'ın Bağlanması) sınavının bütünü boyunca bize Avraam'ın veya Yitshak'ın neler hissettiği konusunda en ufak bir işaret verilmemektedir. Metin, Erich Auerbach'ın söylediği gibi, “geri planla yüklüdür”; başka bir deyişle, anlatılanlardan çok daha fazlası anlatılmadan bırakılmıştır.¹ Dolayısıyla Tora'nın o anda Yitshak ve Esav'dan bahsederken tarif ettiği duygu derinliği enderdir ve oldukça yoğundur. Baba ve oğul, ihanete uğramışlık duygularını paylaşmakta, Esav hararetle babasından bir nebze olsun *beraha* almaya çalışmakta ve Yitshak bunu yapmak için kendisini zorlamaktadır. Aralarındaki sevgi bağı yoğundur. Dolayısıyla soru, kuvveti hiç azalmadan geri gelmektedir: Yitshak Esav'ı neden her şeye – vahşiliğine, değişkenliğine ve yabancı kadınlarla evlenmesine – rağmen seviyordu?

Hahamlarımız bir açıklama vermişler, “Usta bir avcı” ifadesini, Esav'ın, Yitshak'ı tuzağa düşürüp aldattığı şeklinde açıklamışlardır. Esav, kendisini olduğundan daha dindar gösteriyordu.²

Ancak metnin basit anlamına daha yakın ve oldukça dokunaklı olan farklı bir açıklama daha vardır: *Yitshak Esav'ı seviyordu, çünkü Esav onun oğluydu ve ebeveynler böyle yaparlar*. Evlatlarını kayıtsız şartsız severler. Bu, Yitshak'ın, Esav'ın karakterindeki kusurları göremediği anlamına

¹ Erich Auerbach, *Mimesis: The Representation of Reality in Western Literature* (Princeton: Princeton UP, 1953) [*Mimesis: Batı Edebiyatında Gerçekliğin Tasviri* (İthaki Yayınları, 2019)].
² Esav, Yitshak'a “Baba, tuz ve samandan nasıl *maaser* (onda bir) ayrılır?” diye soruyordu. Oysa bunların *maaser* kuralından muaf olduklarını gayet iyi biliyordu. Ama Yitshak onun bu soruyu sormasını, Esav'ın, *mitsvaları* uygulama konusunda titiz olduğu şeklinde yorumluyordu (Raşi'nin bereşit 25:27 açıklaması; Tanhuma, Toledot, 8).

geliyor değildir. Esav'ın antlaşmayı devam ettirmek için doğru kişi olduğunu düşündüğünü belirtiyor değildir. Esav Hiti kadınlarla evlendiği zaman Yitshak'ın bundan acı duymadığı anlamına da geliyor değildir. Ama şu anlama *gelmektedir*: Yitshak biliyordu ki, *bir anne veya baba, evladını, evladı olduğu için sevmelidir*. Bu, onun yaptıklarını eleştirel bir gözle değerlendirmesiyle uyumsuz bir şey değildir. Ama bir ebeveyn, çocuğu onun beklentilerini boşa çıkardığı zaman bile onu evlatlıktan reddetmez. Yitshak bize anne-baba olma konusunda temel bir ders öğretmektedir.

Neden Yitshak? Çünkü, Avraam'ın, oğlu Yişmael'i evden uzaklaştırdığını biliyordu. Bunun Avraam'a ne kadar acı verdiğini ve Yişmael'i nasıl yaraladığını da biliyor olsa gerekti. Avraam'ın Yişmael'i uzaklaştırdıktan sonra bile onu ziyaret ettiğini belirten dikkate değer bir dizi *midraş* öğretisi vardır ve başka görüşlere göre bu uzlaşmaya önyak olan kişi Yitshak'tı.³ Yitshak aynı kaderi Esav'a da yaşatmamaya kararlıydı.

Benzer şekilde, Yitshak, *Akeda* sınavının, hem babası hem de kendisi üzerindeki psikolojik maliyetini, benliğinin derinliklerinde bilmekteydi. Yaakov, Esav ve *beraha* ile ilgili bölümün başında Tora bize, Yitshak'ın gözlerinin görmediğini anlatmaktadır. Bir *midraş* öğretisine göre, Yitshak'ın ileri yaşında görme kabiliyetini yitirmesine sebep olan şey, Avraam'ı oğlunu bağlayıp bıçağı kaldırırken olaya tanık olan meleklere döktükleri gözyaşlarının Yitshak'ın gözlerinin içine damlamasıydı.⁴ Bu sınav mutlaka gerekliydi; öyle olmasaydı Tanrı onu emretmezdi. Ama arkasında bereler ve psikolojik yara izleri bırakmış ve Yitshak'ın, kendi oğlunu, Esav'ı kurban etmeme konusunda kesin bir karar almasına yol açmıştı. Öyleyse, bir şekilde, Yitshak'ın Esav'a yönelik şartsız sevgisi, baba-oğul ilişkilerinde *Akeda*'nın yol açtığı çatlak için bir *tikun* (onarım) niteliğindedir.

Sonuç olarak, her ne kadar Esav'ın yolu, antlaşmanın yolu değil idiyse de, Yitshak'ın armağan ettiği baba sevgisi, Yaakov'un tüm çocuklarının yuvada kaldığı bir sonraki nesil için yolun hazırlanmasına yardımcı olmuştur.

İki *Mişna* dönemi Hahamı arasında, bu konu üzerinde etkisi olan etkileyici bir fikir tartışması

³ Bkz. Jonathan Sacks, *Not in God's Name [Tanrı Adına Değil]*, s. 107-124.

⁴ Bereşit Raba 65:10.

vardır. Devarim'deki bir pasuk (14:1) Yahudi halkıyla ilgili olarak "Siz, Tanrı'nız A-Şem'in evlatlarıdır" demektedir. Rabi Yeuda'ya göre bu yalnızca, Tanrı'nın evlatlarına yakışacak şekilde davranan Yahudiler için geçerliydi. Rabi Meir ise, bunun şarta bağlı olmadığını söylemişti: Yahudiler Tanrı'nın evlatlarına yaraşır şekilde davranıyor olsalar da olmasalar da, hâlâ Tanrı'nın evlatları olarak adlandırılırlar. (*Kiduşin* 36a)

Şartsız sevgiye inanan Rabi Meir, kendi görüşüne uygun bir şekilde hareket etmiştir. Kendi hocası Elişa ben Avuya zaman içinde inancını kaybedip bir kâfir olmuştu; ama Rabi Meir yine de ondan Tora öğrenmeye ve ona saygı göstermeye devam etmişti. Ayrıca Rabi Meir, Elişa ben Avuya'nın, hayatının en son anında *teşuva* yaparak Tanrı'ya döndüğünü belirtmiştir.⁵

Avinu Malkenu, yani Kralımızın her şeyden önce Babamız olduğu şeklindeki, Yahudilikte merkezi bir yer tutan fikri ciddiye almak, Tanrı ile aramızdaki ilişkiye en derin duygularımızı vakfemek demektir. Tanrı, bir ebeveynin, evladı ile yaptığı şekilde bizimle güreşir. Biz de, bir evladın, ebeveyniyle yaptığı şekilde O'na güreşiriz. Aramızdaki ilişki bazen gergin, ihtilafli, hatta acı verici olabilir; ama yine de bu ilişkiye derinliğini veren, koparılması mümkün olmayan bir ilişki olduğunu biliyor olmamızdır. Her ne olursa olsun, bir baba hâlâ bir baba, bir anne hâlâ bir anne ve bir evlat da hâlâ bir evlattır. Aradaki bağ derin bir hasara uğrayabilir, ama asla hiç onarılamayacak düzeyde kopmaz.

Belki de, Yitshak'ın, Esav'a olan sevgisine devam etmekle gelecek tüm nesillere verdiği mesaj budur. Esav kendisine hiç benzemiyordu; karakter ve geleceği açısından ondan son derece farklıydı – ve yine de Yitshak onu hiçbir zaman reddetmemiştir – tıpkı *Midraş*'ın söylediği üzere, Avraam'ın da Yişmael'i hiçbir zaman reddetmemiş ve ona sevgisini iletmenin yollarını daima aramış olması gibi.

Şartsız sevgi eleştiriden ari değildir; ama yine de kopartılamaz niteliktedir. İşte, çocuklarımızı bu şekilde sevmemiz gerekir – zira Tanrı bizi bu şekilde sevmektedir.

⁵ Yerusalmi, Hagiga 2:1.

Şabat Sofrasında

1. Sizce ebeveynlerin, evlatlarına yönelik derin sevgilerinin kaynağı nedir?
2. Sizce Esav babasının sevgisini hak ediyor muydu?
3. Acaba Tora'nın şartsız sevgi dersini öğretmesine ne ihtiyaç vardır? Bu doğal bir duygu değil midir?

• Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.rabbisacks.org/covenant-conversation-family-edition/toldot/a-fathers-love/>

Family Edition şimdi Türkçe!